

Małgorzata Durbas, *Pierre Joseph de Solignac – sekretarz króla Stanisława Leszczyńskiego w Lotaryngii*, Częstochowa 2021, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, ss. 188

Lotaryński okres życia Stanisława Leszczyńskiego jest głównym przedmiotem badań Małgorzaty Durbas. Recenzowane dzieło to trzecia książka Autorki poświęcona tej tematyce¹. Również tytułowy bohater, Pierre Joseph de Solignac, pojawiał się już w pracach Durbas – znaczne fragmenty książki były wcześniej publikowane, czego Autorka nie ukrywa. Deklarowanym przez Autorkę celem pracy jest „kompleksowe omówienie życia, działalności oraz twórczości Pierre’a Josepha de Solignaca [–] w przestrzeni społecznej, politycznej i kulturowej” (s. 9).

Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów podzielonych na podrozdziały, zakończenia, bibliografii i streszczenia angielskiego. Pozbawiona jest indeksu osobowego, co – niestety – stanowi coraz częstsza praktykę w pracach naukowych. Recenzowane dzieło zostało za to zaopatrzone w aneks, w którym Autorka zestawiała publikacje Solignaca oraz jego wystąpienia w czasie posiedzeń Akademii Stanisława, której był sekretarzem wieczystym. Rozważania Durbas oparte są przede wszystkim na źródłach drukowanych oraz literaturze przedmiotu, w niewielkim stopniu na materiałach rękopiśmiennych. Efektem kwerendy w Polsce (AGAD, Biblioteka Czartoryskich, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Kórnicka PAN) jest kilka listów Solignaca i jego dotyczących. Autorka wykorzystała poza tym archiwa i bibliotekę w Nancy (Archives de l’Académie de Stanislas, Archives Départementales de Meurthe-et-Moselle, Bibliothèque Municipale de Nancy). Z tych materiałów największe znaczenie mają protokoły posiedzeń założonego przez Stanisława Leszczyńskiego Królewskiego Towarzystwa Nauk i Literatury Pięknej. Niewielkie efekty przyniosła kwerenda w paryskich Archives Nationales.

Jak zaznacza Autorka, „istotnym zagadnieniem” jest dla niej „ukazanie [–] bohatera w początkowym, ale bardzo ważnym, okresie życia” (s. 9). Losom Solignaca – urodzonego jako Pierre Joseph Lapimpie – przed wstąpieniem na służbę u Leszczyńskiego poświęcony jest rozdział pierwszy. Czytelnik zapoznaje się pobieżnie z młodością tytułowego bohatera: narodzinami w Montpellier, nauką w seminarium duchownym w Tuluzie, sekretarzowaniem u znanego arystokraty i historyka z Delfinatu, Jeana-Pierre’a Moreta de Bourchenu, markiza de Valbonnais, wreszcie wyjazdem do Paryża, gdzie Solignac próbował sił jako kaznodzieja i literat, większy (choć wciąż niewielki) sukces osiągając w drugiej z tych ról. Rozważania Autorki nie wnoszą nowej wiedzy o wczesnych latach życia Lapimpie’go, powielając przede wszystkim ustalenia poprzedników – Pierre’a Boyé i Jeana-Claude’a Bonnefonta².

¹ M. Skwarczyńska, *Ogrody króla Stanisława Leszczyńskiego w Lotaryngii w latach 1737–1766*, Warszawa 2005; M. Durbas, *Akademia Stanisława w Nancy (1750–1766)*, Kraków 2013.

² P. Boyé, *Éloge historique du chevalier de Solignac, premier secrétaire perpétuel de l’Académie. 1684–1773*, „Mémoires de l’Académie de Stanislas”, 6ème série, 1904–1905, 2,

Kolejnym etapem życia Solignaca był wyjazd do Rzeczypospolitej, prawdopodobnie w 1725 r. Podrozdział na ten temat jest przedrukiem z drobnymi uzupełnieniami wcześniejszego artykułu Autorki³. Jak słusznie wskazuje Durbas, okoliczności pobytu Francuza nad Wisłą pozostają niejasne. Według Boyé i Bonnefonta — którzy jednak nie przedstawili w tej kwestii dowodów źródłowych — Solignac przebywał w Rzeczypospolitej jako agent Wersalu. Autorka, po zreferowaniu tego stanowiska, dzieli się z czytelnikiem jednym ze swoich niewielu źródłowych odkryć, tj. kilkoma listami i pokwitowaniami z polskich archiwów, wskazującymi na związki — przynajmniej w latach 1728–1730 — bohatera z Teklą Różą z Radziwiłłów, żoną najpierw Jakuba Henryka Flemminga, a następnie Michała Serwacego Wiśniowieckiego. Na tych nikłych podstawach — dowodach służenia magnatce jako plenipotent — Autorka buduje mało przekonujący wywód o potencjalnych związkach Solignaca z dworem saskim, a szczególnie ministrem Augusta II w Paryżu, hrabią Karlem Heinrichem von Hoymem.

Nieznanne pozostają tym samym okoliczności, w których bohater książki znalazł się w otoczeniu Stanisława Leszczyńskiego. Autorce pozostaje jedynie rozłożyć ręce i stwierdzić — gdy Francuz latem 1736 r. pojawił się w Meudon, gdzie nowy książę Lotaryngii i Baru oczekiwał na objęcie posiadłości — że „zrządzeniem losu w osobie Solignaca dostrzeżono doskonałego kandydata, który [–] posiadał dostateczną wiedzę, kompetencje i umiejętności, aby poprowadzić «najważniejszy» gabinet w księstwach Lotaryngii i Baru, zaspokoić potrzeby króla Stanisława i scalać społeczność lotaryńską z obcą kulturowo grupą polskich dworzan” (s. 46).

Służbie u Leszczyńskiego poświęcone są dalsze partie książki. W rozdziale drugim omówiona została działalność Solignaca jako sekretarza gabinetu, „ministra kultury” (określenie przejęte od Bonnefonta, który raczej porusza problem ambicji literackich Francuza, co powieli Durbas) oraz korektora królewskich tekstów. Rozważania Autorki są powierzchowne, ogólnikowe i oparte przede wszystkim na literaturze przedmiotu — niewiele wnoszą do naszej wiedzy o sekretarzu królewskim oraz lotaryńskim dworze Stanisława Leszczyńskiego. Czytelnik nie dowiaduje się chociażby tego, czym właściwie był gabinet, do którego należał Solignac.

Rozdział trzeci został poświęcony kluczowej roli, którą tytułowy bohater odegrał w powstaniu i funkcjonowaniu Królewskiego Towarzystwa Nauk i Literatury Pięknej — Akademii Stanisława — powołanej do życia w 1750 r. Solignac do końca życia pełnił w niej funkcję sekretarza wieczystego oraz głównego bibliotekarza. Tekst Durbas — m.in. zarysowujący konflikt między królem a akademikami oraz dwuznaczną pozycję Solignaca — stanowi

s. XLIII–CIV; J.C. Bonnefont, *Ombres et lumières sur le chevalier de Solignac (1684–1773)*, „Mémoires de l'Académie de Stanislas”, 8ème série, 2000–2001, 15, s. 189–207.

³ M. Durbas, *Sekretarz króla Stanisława Leszczyńskiego — agent czy wierny sługa*, w: *Władza i polityka w czasach nowożytnych*, red. Z. Anusik, Łódź 2011, s. 22–33.

w znacznym stopniu zlepek przepisanych fragmentów monografii Autorki na temat Akademii⁴. Durbas nie ukrywa faktu wykorzystania wcześniejszej pracy, choć nie jest konsekwentna w zaznaczaniu w przypisach tych zdań, które zostały z niej wprost przejęte⁵. Wątki, które nie zostały poruszone w poprzedniej monografii (np. działalność Solignaca w Akademii po śmierci jej fundatora), przytoczone są zasadniczo za literaturą przedmiotu.

W ostatnim rozdziale Autorka powraca do literackiej działalności swojego bohatera – jako historyka oraz redaktora dzieł Leszczyńskiego. Podrozdział o *Histoire générale de Pologne*, pięciotomowej pracy stanowiącej główne samodzielne literackie osiągnięcie Solignaca, jest kolejnym przedrukiem z wcześniejszego artykułu⁶. Autorka przede wszystkim skupia się – zgodnie z założeniem pracy zbiorowej, z której pochodzi ten fragment książki – na przedstawieniu podstawy źródłowej rozważań Francuza, nie omawiając zasadniczo treści. Kolejny podrozdział poświęcony został ważnemu redakcyjnemu osiągnięciu Solignaca, czyli wydaniu *Oeuvres du Philosophe bienfaisant*, dzieł zebranych króla Stanisława Leszczyńskiego. W krótkich rozważaniach wokół edycji (s. 141–146) Autorce nie udało się zgłębić ciekawego problemu – jaki był powód wydania tych prac w roku 1763? Czy przypomnienie o literackich osiągnięciach Stanisława stanowiło element jego politycznych planów? Wreszcie ostatni podrozdział ponownie dotyczy problemu roli Solignaca jako korektora tekstów, co było już poruszone w rozdziale drugim. Te rozważania oparte są na opracowaniach, w tym przede wszystkim na ważnej edycji rękopisów Stanisława Leszczyńskiego przygotowanej przez René Tavenaux i Laurenta Versiniego⁷.

Należy stwierdzić, że praca Małgorzaty Durbas nie pogłębia naszej wiedzy o tytułowym bohaterze i jego królewskim patronie ani w wymiarze idiograficznym, ani interpretacyjnym. W rezultacie otrzymaliśmy obszerny biogram Solignaca, przede wszystkim zbierający informacje z dotychczasowych opracowań i uzupełniony mało pogłębionymi rozważaniami.

Rafał Waszczuk
(Warszawa)

⁴ M. Durbas, *Akademia*.

⁵ Naliczyliśmy osiem przypadków, w których Autorka nie zaznaczyła, że fragment tekstu jest powtórzeniem z poprzedniej pracy (s. 84, 86, 88, 89, 91, 94, 111, 119). W sumie dotyczy to ok. 50 wierszy w tekście głównym.

⁶ M. Durbas, *Histoire général de Pologne Pierre'a Josepha de Solignaca o Janie Długoszu i jemu współczesnych*, w: *Recepcja twórczości Jana Długosza w historiografii krajów europejskich*, red. M. Antoniewicz, N. Morawiec, Częstochowa 2019, s. 51–64.

⁷ S. Leszczyński, *Inédits*, wyd. R. Tavenaux, L. Versini, Nancy 1984.